

Jaarverslag 2010 Stichting Lezen

Inhoudsopgave

Vooraf	3
Inleiding	5
Doelstelling en taken	5
Beleid: 2010 in hoofdlijnen	6
Activiteiten en projecten	9
Voor- en vroegschoolse periode: 0–6 jaar	9
Educatie en deskundigheidsbevordering	9
Afstemming en coördinatie	10
Gerealiseerde projecten	10
Primair onderwijs: 6-12 jaar	10
Educatie en deskundigheidsbevordering	11
Afstemming en coördinatie	11
Gerealiseerde projecten	11
Voortgezet onderwijs vmbo, havo, vwo: 12–18 jaar	12
Educatie en deskundigheidsbevordering	13
Afstemming en coördinatie	13
Gerealiseerde projecten	14
Kenniscentrum en onderzoek	16
Leerstoel leesgedrag	16
Onderzoek	16
Publicaties	18
Kenniscentrum	19
Conferenties, symposia en beurzen	21
Kunst van Lezen	23
BoekStart	23
Bibliotheek op de basisschool	24
Cultuurhistorische canon	25
Leesbevorderingsnetwerken	26
Organisatie en financieel beleid	27
Financiën	27
Bestuur	28
Samenstelling van het bestuur	28
Samenstelling van het bureau	28

Vooraf

Afgelopen zomer kon in de tentoonstellingsruimte van de Amsterdamse kunstinstelling W139, gelegen aan de Warmoesstraat, in een installatie van de Canadese kunstenaar Cedric Bromford naar het WK-voetbal worden gekeken. Opmerkelijk was dat je dat van buitenaf niet zag. Geen aankondiging, geen bordje *Kijk hier het WK!* Je kwam – alleen als je het wist - de voetbalarena binnen via een deur in een boekenkast. Dat was een bewuste keuze, zo legde curator Tim Voss in *NRC Handelsblad* uit. Hoewel iedereen van harte welkom was, wilde W139 geen toevallige passanten uit de Warmoesstraat, geen dronken volk of hooligans over de vloer. En toen ze nadachten over wat hooligans het meest zou afschrikken, kwamen ze uit bij... boeken!

Duidelijk is dat boeken en lezen niet voor iedereen aantrekkelijke zaken zijn. Dat hoeft ook niet, ware het niet dat lezen in onze geletterde samenleving een essentiële vaardigheid is. Lezen is de basis van schoolsucces en in de moderne kennissamenleving is 80% van het werk op de een of andere manier gerelateerd aan lezen en schrijven. Een hoge leesvaardigheid is onontbeerlijk voor een moderne kennismaatschappij, een groeiende economie en een bloeiend cultureel-maatschappelijk leven. Maar: de positie van het lezen is niet zo sterk dat hoge leesvaardigheid en plezier in lezen vanzelfsprekend zijn. Dat bleek recent ook uit PISA-onderzoek. Internationaal staan onze 15-jarigen onderaan de lijst wat betreft leesmotivatie. Bijna de helft van de Nederlandse 15-jarigen geeft aan niet voor hun plezier te lezen, tegen 37% internationaal. En dat terwijl leerlingen met het meeste plezier in lezen gemiddeld anderhalf PISA-vaardigheidsniveau hoger scoren dan leerlingen met het minste plezier in lezen.

Uit promotieonderzoek van Suzanne Mol (2010) blijkt dat het een groot verschil maakt in het leven van kinderen en studenten of ze in hun vrije tijd literatuur lezen of niet. Basisschoolleerlingen, middelbare scholieren en studenten die in hun vrije tijd lezen, lezen steeds beter in vergelijking tot hun minder vaak lezende leeftijdgenoten. (Voor)lezen zet een positieve spiraal in gang. Omdat goede lezers meer plezier beleven aan het lezen van boeken, zullen ze er vaker voor kiezen om in hun vrije tijd te lezen. Daardoor worden hun woordenschat, leessnelheid, spellingvaardigheid en tekstbegrip groter dan die van leeftijdsgenoten die buiten schooltijd geen boeken lezen. Mols meta-analyse van het tot nu toe verrichte onderzoek van de vroege kindertijd tot de jongvolwassenheid wijst bovendien uit dat lezers niet alleen hoger scoren op taal- en leesvaardigheid, maar ook op schoolsucces en intelligentie. Verder laat het onderzoek zien dat bij zwakkere lezers het lezen van boeken essentieel is voor de ontwikkeling van hun basisvaardigheden.

Wetend dat een positieve leesattitude en hoge leesvaardigheid hand in hand gaan, is het belang van leesbevordering onverminderd groot. Plezier in lezen is de sleutel. Of je nou leest omdat je het leuk vindt, om iets te weten te komen, of om je even af te zonderen – leesmotivatie is een voorwaarde om te lezen, om blijvend een lezer te worden.

Het doel van Stichting Lezen is om elke jongere zo ver mogelijk te brengen in zijn of haar leesontwikkeling. PISA heeft betrekking op jongeren van 15 jaar. In de 15 jaar die hieraan voorafgaan kan én moet er heel wat gebeuren om kinderen op een plezierige manier in aanraking te brengen met lezen en hen het plezier in lezen te laten ontdekken. Uit zowel het PISA onderzoek als uit het promotieonderzoek van Suzanne Mol komt de relevantie van de doorgaande leeslijn naar voren. Uitgangspunt is dat er voor alle kinderen gedurende hun onderwijs carrière, hoe die er ook uitziet, ononderbroken aandacht is voor lezen via een aanbod van (educatieve) activiteiten die bijdragen aan leesplezier en literaire vorming. Om kinderen van 0-18 jaar op een plezierige manier in aanraking te laten komen met lezen en literatuur is een doorgaande lijn in leesbevorderende projecten gerealiseerd, bijvoorbeeld *BoekStart*, *De Nationale Voorleesdagen*, *de Nationale Voorleeswedstrijd*, *de Jonge Jury*, *de Inktaap* en sinds 2010 de *Grote Jongerenliteratuur Prijs*.

Belangrijk hierbij zijn intermediairs, ‘de helpende volwassenen’, die het kind het juiste boek op het juiste moment kunnen geven. Kinderen en jongeren moeten hun weg kunnen vinden in het grote boekenaanbod (thuis, op school, in boekhandel en bibliotheek), niet alleen de boeken zelf, maar ook informatie over boeken en schrijvers. Verder moeten ze inzicht verwerven in de opbouw van verhalen

en teksten. Dat is essentieel om waardering te kunnen ontwikkelen voor cultureel waardevolle teksten en deze waardering onder woorden te kunnen brengen.

De belangrijkste basis biedt het onderwijs, waar kinderen technisch leren lezen, begrijpend leren lezen én literaire competentie ontwikkelen. De kinderopvang speelt een belangrijke rol in de voorschoolse periode om kinderen plezier in voorlezen te laten krijgen, en bibliotheken - op school en in de gemeenten - voorzien ouders, onderwijs, kinderopvang en lezers van boeken en deskundige informatie.

Maar bovenal vergroot leesbevorderend gedrag van ouders (voorlezen, het goede voorbeeld geven, een gunstig leesklimaat en de aanwezigheid van boeken thuis) zeer de kans dat een kind een lezer wordt. Voorlezen is letterlijk het begin van de doorgaande leeslijn. Het knisperboekje als begin van de leesontwikkeling. Stichting Lezen streeft ernaar, samen met andere organisaties en instellingen die het lezen stimuleren, vanaf nu jaarlijks meer ouders te bereiken die daadwerkelijk het lezen met en voor hun kind ontdekken. Als we daarin slagen, zou het PISA-onderzoek over vijftien jaar wel eens heel andere resultaten kunnen laten zien!

Met trots doen wij verslag van de vele activiteiten op het gebied van leesbevordering, literatuureducatie, onderzoek en informatievoorziening die Stichting Lezen als kenniscentrum voor leesbevordering in 2010 heeft gestimuleerd en ondersteund. In 2010 is sterk ingezet op deskundigheidsbevordering, heeft *Kunst van Lezen* voet aan de grond gekregen, en is een landelijk bereik van *BoekStart* gerealiseerd. Er is hard gewerkt aan onderzoek en de verspreiding van onderzoeksresultaten én aan bestaande en nieuwe projecten die het lezen en de leescultuur stimuleren. Wij wensen u veel leesplezier.

Namens bestuur en medewerkers,

Gerlien van Dalen,
Directeur Stichting Lezen

Inleiding

Stichting Lezen is de landelijke organisatie voor leesbevordering en literatuureducatie. Stichting Lezen levert een bijdrage aan het verbeteren van het leesklimaat en de leescultuur, als onderdeel van het algemene lees - en literatuurbeleid van het ministerie van OCW.

Sinds 2009 bestaat de landelijke culturele basisinfrastructuur waarvoor de Rijksoverheid verantwoordelijk is. Stichting Lezen heeft als ondersteunende instelling letteren binnen die basisinfrastructuur een specifieke taak met betrekking tot leesbevordering en vervult een aantal zogenoemde besteltaken: educatie, informatie en reflectie, documentatie en archivering, afstemming en coördinatie, (inter)nationale vertegenwoordiging en promotie van de sector.

Als initiator, aanjager en controller van leesbevorderingsprojecten stimuleert Stichting Lezen - ook in financiële zin - vernieuwende initiatieven, methodieken en instrumenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie en stemt bestaande activiteiten op elkaar af. Ook het stimuleren van onderzoek en de verspreiding van onderzoeksresultaten behoort tot het werk van Stichting Lezen. De belangrijkste doelgroep is de jeugd van 0-18 jaar. Deze doelgroep wordt voornamelijk bereikt via intermediairs als ouders/verzorgers, bibliothecarissen en docenten. Stichting Lezen baseert haar werk op het door haar ontwikkelde concept van de doorgaande leeslijn 0-18, wat inhoudt dat er voor alle kinderen gedurende hun hele onderwijs carrière, hoe die er ook uitziet, ononderbroken aandacht moet zijn voor lezen via een aanbod van (educatieve) activiteiten die bijdragen aan leesplezier en literaire vorming.

Doelstelling en taken

In de statuten is de doelstelling van Stichting Lezen als volgt omschreven:

Stichting Lezen stelt zich ten doel het lezen te bevorderen in de meest ruime zin des woords in de Nederlandse en in de Friese taal. Gegeven de besteltaken heeft Stichting Lezen in het (herziene) beleidsplan 2009-2012 voornemens geformuleerd met betrekking tot voor- en vroegschoolse educatie, primair onderwijs, voortgezet onderwijs, onderzoek, kenniscentrum, en het programma *Kunst van Lezen*:

- afstemmen en coördineren van leesbevorderende initiatieven;
- het stimuleren van ontwikkeling, implementatie en duurzame toepassing van instrumenten en methodieken met een leesbevorderende werking;
- het bevorderen van deskundigheid op het terrein van (voor)leesbevordering en literatuureducatie;
- het (laten) verrichten van onderzoek en het verspreiden van de onderzoeksresultaten onder relevante doelgroepen;
- de verdere uitwerking van een integrale doelgroepenstrategie: een 'doorgaande leeslijn' voor de doelgroepen 0-6 jaar, 6-12 jaar en 12-18 jaar;
- het ontwikkelen en uitvoeren van een communicatiestrategie;
- het benutten van de mogelijkheden van traditionele en nieuwe media.

Stichting Lezen geeft vorm aan de doorgaande leeslijn door stimulering van nieuwe initiatieven, beheer van landelijke projecten, onderzoek en communicatie met verschillende doelgroepen.

Beleid: 2010 in hoofdlijnen

Stichting Lezen functioneert op landelijk niveau als aanjager, regisseur, (mede)financier en eigenaar van leesbevorderingsactiviteiten. Op deze manier levert Stichting Lezen een bijdrage aan het ontwikkelen en onderhouden van een goed leesklimaat in Nederland.

Evenals voorgaande jaren werden in 2010 tal van activiteiten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie gestimuleerd en ondersteund; aparte vermelding per doelgroep verdienen de volgende projecten.

Voor de doelgroep voor- en voerschools is naast de inspanningen voor *De Nationale Voorleesdagen* en de ontwikkeling van het project *BoekStart* in het kader van *Kunst van Lezen* een begin gemaakt met een vervolg op *BoekStart: Boekstart in de kinderopvang* heeft als doel met behulp van de bibliotheek het voorleesklimaat in kinderopvang en peuterspeelzalen te versterken. In 2010 is ook uitvoering gegeven aan een traject om docenten van roc's te ondersteunen bij het onderwijs over leesbevordering in de opleidingen pedagogisch medewerker in de kinderopvang. Ook is ondersteuning geboden aan evaluatieonderzoek naar de *VoorleesExpress*, een project waarbij studenten voorlezen bij gezinnen zonder voorleescultuur. Verder verleende Stichting Lezen inhoudelijke en financiële ondersteuning aan *Entoentoen*, een maandelijks tijdschrift met voorleesteksten voor ouders van jonge kinderen en professionals in de kinderopvang.

Voor de basisschoolleeftijd blijft *De Nationale Voorleeswedstrijd*, met een jaarlijks geregistreerd bereik van circa 80.000 kinderen, een niet weg te denken en belangrijk project voor de doelgroep 6 – 12 jaar. In 2010 vond in het kader van *Kunst van Lezen* de eerste voorleeswedstrijd voor meesters en juffen succesvol plaats. In 2010 lag het accent van de activiteiten voor het primair onderwijs vooral op het scheppen van optimale condities voor leesbevordering binnen de school: opleidingen tot leescoördinator, de voorbereiding van een digitale doorgaande leeslijn en het stimuleren van structurele samenwerking tussen bibliotheek en basisschool. De jaarlijkse conferentie van Stichting Lezen, *Lezen Centraal*, stond in 2010 in het teken van de ontwikkeling van leesvaardigheid en literaire competentie in het basisonderwijs.

Voor de doelgroep voortgezet onderwijs bestaat ook een aantal jaarlijks doorlopende projecten. *De Jonge Jury*, voor zowel vmbo'ers als havo/vwo-leerlingen, kent een toenemend aantal deelnemers. Het belang van de prijs blijft onverminderd groot. Ook *De Inktaap*, de literaire prijs van jongeren voor één van de winnaars van de drie landelijke literatuurprijzen, spreekt steeds meer jongeren en hun docenten aan. In 2010 heeft Stichting Lezen samen met het Nederlands Letterenfonds het initiatief genomen tot een prijs voor jongerenliteratuur. *De Grote Jongerenliteratuur Prijs* bleek in een behoefte te voorzien. In 2010 is er verder veel aandacht besteed aan de implementatie van de in Brabant succesvolle voorleeswedstrijd voor brugklassers *Read2me* in meerdere provincies en aan de mogelijkheden voor interactief voorlezen in het vmbo ook heeft een onderzoek plaatsgevonden onder vmbo-docenten Nederlands naar de behoefte aan gerichte ondersteuning.

Stichting Lezen bevordert het lezen in het Nederlands en het Fries. Daarom zijn er al jaren nauwe contacten met de belangrijkste professionele organisaties in Friesland die een bijdrage leveren aan de verbetering van het leesklimaat in deze tweetalige provincie. In 2010 werd onder andere inhoudelijke en/of financiële ondersteuning verleend aan een jubileummusical rond *Tomke*, een multimediaal project rond Friese klassiekers en de maand van het Friese Boek.

Voor wat betreft het onderdeel Kenniscentrum en onderzoek zijn de structurele werkzaamheden van Prof. Dr. D.H. Schram, die als bijzonder hoogleraar aan Stichting Lezen verbonden is, van veel belang. Daarnaast heeft Stichting Lezen inhoudelijk bijgedragen aan internationale wetenschappelijke conferenties. Er werd onder meer onderzoek gedaan naar (voor)leesvoorkeuren van basisschoolleerlingen en hun leerkrachten, literaire competentie in de basisschoolleeftijd, en digitaal lezen. Met steun van het ministerie van OCW is de Universiteit Leiden in 2010 een onderzoek gestart

naar de effecten van het leesbevorderingsprogramma *BoekStart* dat wordt uitgevoerd in het kader van *Kunst van Lezen*.

In 2010 is verder gewerkt aan het opzetten van een digitale doorgaande leeslijn, *leesplan.nl*. De digitale doorgaande leeslijn moet een praktisch hulpmiddel worden voor professionals in de kinderopvang, het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het bibliotheekwerk voor het samenstellen van een (voor)leesplan. In samenwerking met de bibliotheek wordt gewerkt aan de basisvoorwaarden voor leesbevordering en kunnen in een databank projecten gezocht worden die eventuele hiaten kunnen opvullen. De projecten worden gekoppeld aan de kern- en tussendoelen en eindtermen die door het onderwijs gehanteerd worden. Inzichten uit wetenschappelijk onderzoek worden gebruikt om de (tussen)doelen voor leesbevordering te beschrijven.

In het kader van de communicatie van Stichting Lezen als kenniscentrum neemt het tijdschrift *Lezen* een steeds belangrijkere plaats in. Daarnaast biedt de website *lezen.nl* actuele informatie en wordt een geselecteerde doelgroep op de hoogte gehouden via digitale nieuwsbrieven.

In 2010 zijn 102 projectvoorstellen behandeld. Uiteindelijk zijn 78 projecten uitgevoerd, waarbij zowel Stichting Lezen als derden betrokken zijn. De resterende 24 aanvragen zijn om verschillende redenen afgewezen of in een later stadium ingetrokken. Vaak ging het hierbij om plaatselijke activiteiten die in de opvatting van Stichting Lezen met plaatselijke of regionale middelen bekostigd moeten worden.

Samenwerkingsnetwerken

Het in de loop van de jaren opgebouwde uitgebreide netwerk van contacten met partners uit zeer diverse professionele organisaties vormt de basis voor de activiteiten van Stichting Lezen. Stichting Lezen voert haar werkzaamheden in hoofdzaak uit in nauwe samenwerking met twee maatschappelijke sectoren: het onderwijs en het bibliotheekwerk. De samenwerkingsrelaties met het onderwijs zijn zeer divers en strekken zich uit over veel verschillende actoren. De samenwerking met het openbare bibliotheekwerk kwam in 2010 vooral tot uiting in het project *Kunst van Lezen*, waar Stichting Lezen en het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB) uitvoering aan geven. Daarnaast werkt Stichting Lezen nauw samen met de vier grote stadsbibliotheken en de provinciale serviceorganisaties voor het openbare bibliotheekwerk (de PSO's), en via deze organisaties met uitvoerende (lokale) bibliotheken. Ook educatieve uitgeverijen, de CPNB, SSS, Teleac, De Nederlandse Taalunie en projectbureaus als Sardes en Oberon zijn voor Stichting Lezen belangrijke partners. Deze organisaties fungeren als klankbord, als (mede)ontwikkelaar en implementatieorganisaties van leesbevorderingsprojecten voor het onderwijs. Daarnaast vindt er regelmatig overleg plaats met de boekverkopers en de uitgevers, de *founding fathers* van Stichting Lezen en Vlaamse letterenorganisaties.

In 2010 is het samenwerkingsnetwerk uitgebreid. In het kader van het ontwikkelen van de *Grote Jongerenliteratuur Prijs* werd gesproken met ondermeer de Koninklijke Boekverkopers Bond, Stichting CPNB, GAU en LUG. Om ook jongeren direct bij de campagne te betrekken werd een samenwerking met CJP opgezet. De prijs werd in 2010 uitgereikt op het festival *Crossing Border* in Den Haag. Ook werden in samenwerking met Stichting Lezen Vlaanderen, Boek.be en CJP Vlaanderen voorbereidingen getroffen om van de GJP in 2011 een Nederlands-Vlaamse prijs te maken.

Met Stichting Lezen & Schrijven is in 2009 afgesproken dat de organisaties elkaar wederzijds zo veel mogelijk zullen informeren over te ontwikkelen activiteiten en dat tenminste een lichte vorm van samenwerking wordt nagestreefd. Dit resulteerde in 2010 in samenwerking in de campagne *Lees 15 minuten!* van Stichting Lezen & Schrijven en een recordpoging simultaanlezen in de *Week van de Alfabetisering*. Ruim 45.000 basisschoolleerlingen vestigden op 9 september een nationaal record simultaanlezen. De samenwerking wordt in 2011 voortgezet.

Op verzoek van het ministerie van OCW levert Stichting Lezen een bijdrage aan het voortgangsoverleg *Van A tot Z*, dat wordt georganiseerd door het Cinop, in overleg met Stichting

Lezen & Schrijven. Het betreft een breed overleg van organisaties die betrokken zijn of betrokken kunnen worden bij de uitwerking van het beleid voor het bestrijden van laaggeletterdheid.

Kunst van Lezen

Stichting Lezen geeft met het SIOB vorm aan het leesbevorderingsprogramma *Kunst van Lezen*. In 2010 is voortvarend gewerkt aan de vier programmalijnen. Er is sprake van een stevige relatie tussen de reguliere activiteiten van Stichting Lezen en de activiteiten van het programma *Kunst van Lezen*. Met name in personele zin wordt vanuit het bureau van Stichting Lezen fors geïnvesteerd in het programma *Kunst van Lezen*. Met het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken zijn in 2010 goede afspraken gemaakt over een evenwichtiger verdeling van menskracht voor *Kunst van Lezen* vanuit beide organisaties. De inhoudelijke en financiële aanwending van de reguliere Stichting Lezen-middelen is een zaak van bestuur en bureau van Stichting Lezen; de aanwending van middelen in het kader van *Kunst van Lezen* wordt rechtstreeks aangestuurd door het ministerie van OCW. De middelen van Stichting Lezen zijn in principe gegarandeerd tot en met 2012 op grond van haar positie in de culturele basisinfrastructuur, terwijl de middelen voor *Kunst van Lezen* min of meer per jaar worden vastgesteld.

Friesland

Stichting Lezen bevordert het lezen in het Nederlands en het Fries. Daarom zijn er al jaren nauwe contacten met de belangrijkste professionele organisaties in Friesland die een bijdrage leveren aan de verbetering van het leesklimaat in deze tweetalige provincie. Het Platfoarm Lêsbefoarding Fryslân (PLF), waarin directieleden zitting hebben van organisaties als Tresoar, PSO, Cedin, Afûk, IFB, Partoer CMO, Fryske Akademie, BSF, Omrop Fryslân en Stichting Lezen, is daarbij het centrale schakelpunt.

In 2010 is naast de reguliere onderwerpen uitgebreid aandacht besteed aan de financiering van een jubileummusical rond *Tomke* in 2011 (uiteindelijk heeft dit geresulteerd in een financiële bijdrage van Stichting Lezen van 15.000 euro); er is veel aandacht geweest voor het project *Fryslân lêst syn toppers*, de *Moanne van it Fryske Boek* en de bepaling van de positie van het Tomke-project in het totale aanbod aan taal- en educatief aanbod in de voor- en vroegschoolse periode.

Leesbevordering internationaal

*EU*Read*

Het Europees Platform Leesbevordering EU*Read, waarvan Stichting Lezen deel uitmaakt, kwam in 2010 twee keer bij elkaar. Door de IJslandse aswolk moest Stichting Lezen bij de eerste bijeenkomst verstek laten gaan. De tweede bijeenkomst vond plaats in Wenen. Tijdens deze bijeenkomst werden ervaringen uitgewisseld op het gebied van beleid, projecten en resultaten van wetenschappelijk onderzoek. Viv Bird, directeur van de *National Booktrust* in Groot-Brittannië, vervult sinds 2009 het voorzitterschap van EU*Read.

Activiteiten en projecten

In 2010 is invulling gegeven aan de prioriteiten die in het beleidsplan 2009-2012 zijn geformuleerd met betrekking tot de doelgroepen voor- en vroegschoolse periode, primair onderwijs en voortgezet onderwijs. Hieronder worden de activiteiten en gerealiseerde en ingezette projecten beschreven per doelgroep.

Voor- en vroegschoolse periode: 0-6 jaar

In de activiteiten voor deze doelgroep is sprake van een sterke verwevenheid tussen het werk van Stichting Lezen en het programma *Kunst van Lezen*. In 2010 heeft de verdere uitrol van *BoekStart* in het land plaatsgevonden. Aan het einde van 2010 hadden ruim 400 bibliotheekvestigingen een subsidie aangevraagd voor *BoekStart*. *BoekStart* draagt bij aan het verbeteren van het voorleesklimaat binnen het gezin en het bevorderen van de deskundigheid van professionals die werken met jonge kinderen. Ook is er een start gemaakt met een vervolg op *BoekStart* voor baby's namelijk *BoekStart in de kinderopvang*. Met *BoekStart in de kinderopvang* moet het voorleesklimaat in de kinderopvang met behulp van de bibliotheek versterkt worden.

Educatie en deskundigheidsbevordering

Het bevorderen van de ouderbetrokkenheid, onder andere door het versterken van de samenwerking tussen opvoedingsondersteuning en leesbevordering.

Opvoedingsondersteuning is geen aparte werksoort, zoals kinderopvang of jeugdhulpverlening, maar wordt uitgevoerd door verschillende personen en voorzieningen, bijvoorbeeld consultatiebureaus en bureaus jeugdzorg, die een groot bereik hebben onder gezinnen. Voorlezen is goed voor de ontwikkeling van het kind en verstevigt de band tussen ouder en kind. Voorlichting over het belang van voorlezen past goed binnen het vergroten van competenties van ouders. Dit is een reden om *BoekStart* in samenwerking met consultatiebureaus en centra voor jeugd en gezin uit te voeren. Daarbij kunnen consultatiebureaus gebruikmaken van de kennis van bibliotheken als het gaat om goede opvoedboeken en prentenboeken die aansluiten bij een pedagogisch thema.

Het verhogen van de inhoudelijke deskundigheid van pedagogisch medewerkers binnen de kinderopvang op het gebied van (interactief) voorlezen.

Uit onderzoek blijkt dat toekomstige pedagogisch medewerkers onvoldoende kennis hebben van voorlezen en leesbevordering en dat zij onvoldoende ervaring hebben met voorlezen. *BoekStart in de kinderopvang* moet er voor zorgen dat pedagogisch medewerkers competentier gemaakt worden op het gebied van interactief voorlezen. De uitwerking van *BoekStart in de kinderopvang* wordt in 2011 gerealiseerd. Met *leesplan.nl* is een praktisch digitaal hulpmiddel voor de kinderopvang beschikbaar om voorlezen beter in te bedden in het pedagogisch beleidsplan.

In 2010 is de docentengids *Competent in leesbevordering* uitgebracht. Deze gids is een resultaat van het in 2009 gestarte project *Leesbevordering in opleidingen kinderopvang MBO*. Aan materiaal voor de kinderopvang in de voor- en vroegschoolse educatie is geen gebrek. Docenten weten dat er informatie beschikbaar is over leesbevordering, maar bleken de toegankelijkheid ervan een probleem te vinden. Docenten hadden behoefte aan één informatiebron die het beschikbare materiaal ontsluit en waar zij vrij uit kunnen putten. De gids voorziet in die behoefte. Het project bestaat naast de gids waarin alle informatie over lezen en leesbevordering gebundeld is, uit het ontwikkelen en uitvoeren van workshops voor MBO-docenten, met als doel draagvlak te verwerven voor en ter ondersteuning van de implementatie van een curriculum rond voorlezen en leesbevordering in de opleidingen voor pedagogisch werker en onderwijsassistent. Het steunpunt taal en rekenen mbo van het ministerie van OCW was hier een belangrijke samenwerkingspartner en medefinancier.

Multimediale en digitale leesbevordering

In 2010 heeft *Kunst van Lezen* onder de noemer *BoekSt@rt*, het project *Wepboek* - een serie van twintig geanimeerde prentenboeken, gefinancierd door het Kinderopvangfonds - via vijf bibliotheekorganisaties geïntroduceerd op vijftig kinderopvanglocaties. In 2009 hebben tien bibliotheekvestigingen die werken met het leesbevorderingsprogramma *BoekStart* een extra subsidie ontvangen voor de pilot *BoekSt@rt* om kinderopvangorganisaties te ondersteunen bij de uitvoering van *Wepboek*. Deze pilot is een training voor pedagogisch leidsters met betrekking tot het gebruik van digitale prentenboeken, verschillende leesbevorderingsactiviteiten, zoals verwerkingssuggesties en boekideeën, en verbetering van de leesomgeving en de collectie van het kinderdagverblijf of de peuterspeelzaal. Een mooi resultaat was dat de verfilmde prentenboeken vaker werden uitgeleend in de bibliotheek. De betrokken kinderopvangorganisaties hebben in de evaluatie aangegeven dat zij zonder de bibliotheek minder uit het project zouden hebben gehaald.

Afstemming en coördinatie

Platform Voorlezen

Het platform voorlezen functioneert al jaren met succes. In 2010 heeft het platform vooral aandacht besteed aan de manier waarop het bereik van het project *BoekStart* in Nederland vergroot kon worden en aan de rol van de jeugdgezondheidszorg.

Gerealiseerde projecten

De Nationale Voorleesdagen

De Nationale Voorleesdagen zijn in 2010 voor de zevende keer gehouden. De campagne, die start met *Het Nationale Voorleesontbijt*, is inmiddels een begrip. Kinderopvangorganisaties, basisscholen, bibliotheken en boekhandels hebben in grote aantallen deelgenomen aan *De Nationale Voorleesdagen*. De campagne wordt, in opdracht van Stichting Lezen, georganiseerd door CPNB. Centraal hierin staat het 'prentenboek van het jaar'; in 2010 was dat *De wiebelbillenboogie* van Guido van Genechten. Van dit prentenboek van het jaar wordt een mini-editie uitgegeven; in 2010 in een oplage van 26.000. Het aantal basisscholen dat een deelnamepakket bestelde nam opnieuw toe in 2010.

De VoorleesExpress

Stichting Lezen maakte in 2010 de publicatie *De VoorleesExpress, Feiten & Cijfers* mogelijk. Deze publicatie laat zien dat de *VoorleesExpress* steeds beter aansluit op de behoeften van gezinnen met een taalachterstand. In 2010 won de *VoorleesExpress* de hoofdprijs van de *Nationale Alfabetiseringsprijzen 2010* en het *Europees Talenlabel 2010*, een prijs voor innovatieve talenprojecten.

Entoentoen

Het tijdschrift *Entoentoen* ontving een tweede stimuleringssubsidie van Stichting Lezen. Het maandelijkse tijdschrift met voorleesteksten voor ouders van jonge kinderen wordt gewaardeerd door de lezers. Stichting Lezen geeft inhoudelijk advies.

Primair onderwijs: 6-12 jaar

In 2010 lag het accent van de activiteiten voor het primair onderwijs op het scheppen van optimale condities voor leesbevordering *binnen* de school:

1. het scholen van opleiders voor het geven van de cursus *Open Boek* (opleiding tot leescoördinator);
2. de voorbereiding van de website *leesplan.nl*, een hulpmiddel voor het opstellen van een schoolleesplan voor groep 1 t/m 8;
3. het stimuleren van een langdurige, gelijkwaardige samenwerking tussen bibliotheek en basisschool.

Educatie en deskundigheidsbevordering

Leesplan.nl

De Doorgaande Leeslijn (Stichting Lezen, 2005) is de basis voor het ontwikkelen van een digitaal hulpmiddel voor alle intermediairs die met 0-18 jarigen werken. Samen met partnerorganisaties (educatieve uitgeverijen, de kinderopvang, het bibliotheekwerk) is de website *leesplan.nl* tot stand gekomen. Deze website geeft (voor)leescoördinatoren, taalcoördinatoren, docenten Nederlands en schoolmediathecarissen een houvast bij het plannen van het leesbevorderingsbeleid.

Scholing Open Boek

In het najaar van 2009 heeft Stichting Lezen het initiatief genomen tot het herzien van de cursus *Open Boek*, opleiding tot leescoördinator. Eind 2009 en begin 2010 zijn in totaal 64 trainers opgeleid. De cursus *Open Boek* heeft daarmee een landelijk bereik gekregen. PSO's en basisbibliotheken zijn de geëigende aanbieders van de cursus.

De website leescoordinator.nl, opgericht door uitgeverij Zwijsen met steun van Stichting Lezen, is het uitwisselings- en informatiekanaal voor cursisten en trainers.

Lezen Centraal

In 2010 was de conferentie *Lezen Centraal* gericht op het primair onderwijs. Het onderwerp van de dag was de relatie tussen leesmotivatie en literaire competentie enerzijds en leesvaardigheid anderzijds. In lezingen en workshops werd belicht hoe een systematische aanpak van leesbevordering zich vertaalt in leesprestaties en leesplezier. Aidan Chambers hield een warm pleidooi voor het stimuleren en onderhouden van de leesmotivatie.

Afstemming en coördinatie

Netwerken PO algemeen

De educatieve uitgeverijen, de Provinciale Service Organisaties, Het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken, Bibliotheek.nl, De Nederlandse Taalunie, projectbureaus als Sardes en Oberon en Teleac/NOT zijn voor Stichting Lezen belangrijke partners. Deze organisaties fungeren als klankbord, als (mede)ontwikkelaar en implementatieorganisaties van leesbevorderingsprojecten voor het basisonderwijs.

Bibliotheek op de basisschool

Binnen het project *Bibliotheek op de basisschool* (voorheen: *Taalpilot*) van *Kunst van Lezen* heeft Stichting Lezen een adviserende rol. De projectleider primair onderwijs zorgt voor afstemming van subprojecten (zoals scholingstrajecten) met lopende initiatieven. In 2010 is de scholing voor de bibliotheekmedewerker binnen het basisonderwijs ontwikkeld en geïmplementeerd. De coördinatie en uitvoering van de cursus is in handen van het ROC Midden Nederland.

Gerealiseerde projecten

De Nationale Voorleeswedstrijd

In 2010 werd *De Nationale Voorleeswedstrijd* voor de zeventiende keer georganiseerd, opnieuw in samenwerking met het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken en de CPNB. Het deelnemersaantal ligt stabiel hoog: ruim 3000 scholen en meer dan 80.000 kinderen deden mee. Valerie Oosterwijk uit Heiloo werd in een zinderende finale op 19 mei in Utrecht gekozen tot de voorleeskampioen van 2010.

De Nieuwe Schoolstrijd

Analoog aan *De Nationale Voorleeswedstrijd* is er in het schooljaar 2009-2010 een voorleeswedstrijd voor meesters en juffen georganiseerd: *De Nieuwe Schoolstrijd*. Deze voorleeswedstrijd was gericht op leerkrachten uit groep 5 t/m 8; boeken uit de cultuurhistorische canon stonden centraal. Voor de wedstrijd werden 1200 deelnamepakketten aangevraagd, meldden zich 100 schoolkampioenen en streeden zeven meesters en juffen om de nationale titel *Voorleesjuf/meester 2010*. Op 26 mei won juf

Debby Haring de wedstrijd. Zij ontving uit handen van kamervoorzitter Gerdi Verbeet haar verdiende trofee.

De wedstrijd was onderdeel van het project *Kunst van Lezen* en kwam tot stand in samenspraak met Stichting entoen.nu en het SIOB. Stichting Lezen had de coördinatie.

Voorleeswedstrijd pabo's

In het schooljaar 2010-2011 is het de beurt aan pabo-studenten om hun voorleestalent te tonen. Een selectie van pabo's is uitgenodigd deel te nemen aan de *Voorleeswedstrijd pabo's*. Ook hier is het thema: boeken rond de cultuurhistorische canon. Provinciale Service Organisaties begeleiden de pabo's bij de wedstrijd. Stichting Lezen (vanuit *Kunst van Lezen*) zorgt voor de benodigde lesmaterialen en de centrale coördinatie.

De Boekenzoeker

De Boekenzoeker is een digitaal boekzoekersysteem voor de leeftijdsgroep 8-18 jaar. Via beurzen en mailings is de website gepromoot binnen het onderwijs en het bibliotheekwerk. De boekenzoeker is een samenwerkingsproject met de Nederlandse Taalunie en Stichting Lezen Vlaanderen. De website voorziet duidelijk in een behoefte. Boekenzoeker.org trekt rond de 30.000 unieke bezoekers per maand, waarvan ongeveer 40% uit Nederland.

Poem Express

Stichting Autoped heeft het initiatief genomen workshops te organiseren voor bibliotheekmedewerkers waarin de werkwijze van de *Poem Express* wordt overgedragen. De *Poem Express* is een poëzieprogramma voor leerlingen in het basisonderwijs. Stichting Lezen heeft het scholingsinitiatief van Autoped ondersteund.

De Schoolschrijver

Stichting De Schoolschrijver heeft een nieuwe opzet ontwikkeld voor een schrijversbezoek. Op een aantal basisscholen is een 'schoolschrijver' voor langere tijd verbonden aan een school. Schoolschrijver Lydia Rood werkte met leerlingen en gaf workshops voor ouders en leerkrachten. Een kwalitatief onderzoek zal de opbrengsten in kaart brengen. Vanwege het vernieuwende karakter van deze opzet heeft Stichting Lezen haar ondersteuning gegeven aan het project.

Special De Boekenbendes

In 2010 is als special bij het tijdschrift *Lezen* het draaiboek *Boekenbendes* uitgebracht. Dit draaiboek geeft scholen en bso's een handvat voor het opzetten van naschoolse leesclubs.

Evaluatie digitale leesboeken

Als vervolg op de geanimeerde prentenboeken is Stichting Lezen in 2008 een traject gestart met Teleac om AVI-boeken te digitaliseren. In 2009 werd de website gerealiseerd met een *Boekenhoek* waarin de AVI-boeken voor groep 4 zijn opgenomen en zijn er diverse materialen bij de website ontwikkeld. Stichting Lezen heeft in 2010 een onderzoekopzet van de Rijksuniversiteit Leiden geaccordeerd. In 2011 wordt het evaluatieonderzoek gerealiseerd.

Boek en Film

Het project *Boek en Film* is een doorlopend project, in samenwerking met het EYE Film Instituut Nederland. Jaarlijks worden voor het basisonderwijs lessuggesties ontwikkeld bij één verfilmd boek. Stichting Lezen steunt het EYE Film Instituut financieel en beoordeelt de lessuggesties.

Voortgezet onderwijs vmbo, havo, vwo: 12 – 18 jaar

Leesbevordering voor deze doelgroep houdt in: goed fictie- en literatuuronderwijs in een doorgaande leerlijn, gebaseerd op fases in de literaire competentie. De fases in de literaire competentie kunnen op steeds meer aandacht rekenen. Versterking van het lezen in het vmbo is essentieel; Stichting Lezen

heeft hiertoe in september 2010 een projectleider voor het vmbo aangesteld. Ook is in 2010 veel aandacht aan jongerenliteratuur besteed. In 2009 heeft Stichting Lezen het initiatief genomen voor een literaire prijs voor jongerenliteratuur. In 2010 is de Grote Jongerenliteratuur Prijs voor het eerst uitgereikt. De prijs, die in samenwerking met het Nederlands Letterenfonds tot stand kwam, zal naar verwachting de doorgaande leeslijn verstevigen door gerichte aandacht voor jongerenliteratuur.

Educatie en deskundigheidsbevordering

Behoeftesonderzoek vmbo-docenten Nederlands

In 2010 is onder auspiciën van Stichting Lezen door de combinatie van DUO Market Research en de CED-groep, afdeling onderzoek, gericht onderzoek gedaan naar behoeften aan ondersteuning bij docenten Nederlands in het vmbo. Stichting Lezen heeft actief geparticipeerd in de uitvoering van het onderzoek. Begin 2011 is het onderzoek onder grote belangstelling gepresenteerd in de OBA in Amsterdam.

Interactief voorlezen in vmbo en praktijkonderwijs

In 2010 heeft de ontwikkeling van de methodiek ‘interactief voorlezen’ centraal gestaan. In samenwerking met het Algemeen Pedagogisch Studiecentrum (APS) is een training ontwikkeld voor docenten in het vmbo en praktijkonderwijs. Een sterk instrument in die training is een dvd met goede praktijkvoorbeelden en interviews met leerlingen. De training is als pilot uitgevoerd op drie verschillende scholen. Deze pilot werd onderzocht door een onderzoeksteam van de VU onder begeleiding van Dick Schram. De resultaten van dit veelbelovende project zijn begin 2011 gepresenteerd in de OBA in Amsterdam.

Er hebben, afgezien van de bijdrage van Stichting Lezen aan diverse conferenties, geen specifieke activiteiten plaatsgevonden op het gebied van educatie en deskundigheidsbevordering voor de doelgroep 12-18 havo/vwo.

Dag van het literatuuronderwijs

In 2010 werd Stichting Lezen uitgenodigd door Passionate Bulkboek en Stichting Schrijver School Samenleving om een inhoudelijke bijdrage te leveren aan Bulkboeken *Dag van het literatuuronderwijs*. Deze tweejaarlijkse conferentie over literatuuronderwijs wordt altijd goed bezocht en bood Stichting Lezen de gelegenheid *Lezenvoordelijst* en de *Grote Jongerenliteratuur Prijs* onder de aandacht te brengen.

HSN

De inhoudelijke bijdrage van Stichting Lezen aan de jaarlijkse conferentie Het Schoolvak Nederlands werd in 2010 zeer gewaardeerd, zo blijkt uit de evaluatie van de conferentie. Stichting Lezen nodigde sprekers uit om voordrachten te geven over uiteenlopende onderwerpen als de literaire *mindmap* (als alternatief voor het leesdossier), empirisch onderzoek naar digitaal literair leesgedrag en jongerenliteratuur in Nederland.

Afstemming en coördinatie

Voor de uitwerking van het beleid van Stichting Lezen op het gebied van het vmbo wordt regelmatig een beroep gedaan op de adviescommissie vmbo (vroeger het platform vmbo). In de adviescommissie zitten vertegenwoordigers van de stadsbibliotheek Utrecht (min of meer als vertegenwoordiger van de G4), de CED-groep (uitgever van vele producten voor het vmbo, zoals *Bazar* en *Nieuwsbegrip*), educatieve uitgeverij Malmberg, PSO Brabant Cubiss (namens alle PSO's), SLO, Sardes (toonaangevend bureau voor educatieve dienstverlening aan het onderwijs en gemeenten), de directeur van een adviesbureau, de landelijke werkgroep van schoolmediathecarissen in het voortgezet onderwijs (LWSVO), de directeur van een scholengemeenschap vmbo en een docent van een vmbo-school. De commissie komt twee à drie maal per jaar bij elkaar.

In de aanloop naar de *Grote Jongerenliteratuur Prijs* werd gesproken met vele partijen, waaronder de Koninklijke Boekverkopers Bond, Stichting CPNB, GAU en LUG. Om ook jongeren direct bij de

campagne te betrekken werd samengewerking gezocht met de CJP, die in 2011 een *online* stemcampagne zal organiseren, gericht op jongeren. De prijs werd in 2010 uitgereikt op het festival *Crossing Border* in Den Haag. De samenwerking met dit festival bleek een succes. Verder werden in 2010 voorbereidingen getroffen om van de GJP in 2011 een Nederlands-Vlaamse prijs te maken. Stichting Lezen Vlaanderen zat al vanaf het begin in de sturgroep van de prijs. Ook Boek.be en CJP Vlaanderen zijn inmiddels bij de prijs betrokken. Deze Nederlands-Vlaamse samenwerking wordt mogelijk gemaakt door steun van de Nederlandse Taalunie.

Gerealiseerde projecten

Vmbo Leest

Stichting Lezen heeft de betrokkenheid bij het nieuwe project *Vmbo Leest* van Cinop, ITTA en Cubiss actief gevolgd en was aanwezig bij twee informatiebijeenkomsten. Afhankelijk van de verdere uitwerking en het draagvlak voor dit project overweegt Stichting Lezen verdere participatie.

Leeskr8!

Door omstandigheden buiten de invloed van Stichting Lezen is de ontwikkeling van *Leeskr8!* op een laag pitje blijven staan. Eind 2010 zijn nieuwe afspraken gemaakt die ertoe moeten leiden dat het project in 2011 wordt uitgerold.

Read2Me

Op basis van de positieve ervaringen in schoolseizoen 2009-2010 met een experiment rond voorlezen in de brugklas (22 deelnemende scholen voor voortgezet onderwijs met in totaal 218 klassen, waarvan 108 vmbo-klassen en 30 combinatieklassen vmbo-havo-vwo; onder regie van 10 basisbibliotheken in Brabant) is in 2010 hard gewerkt aan de implementatie van deze werkwijze in andere provincies. Inmiddels is bekend dat er in het voorjaar van 2011 in de provincies Zeeland, Limburg en Zuid Holland ook scholen voor voortgezet onderwijs gaan meedoen. Een peiling heeft opgeleverd dat er veel meer potentieel is, maar dat voorbereidingstijd bijzonder belangrijk is. Bekeken wordt of een landelijke aanpak in de toekomst tot de mogelijkheden behoort.

Open je eigen boek

In 2010 zijn voorbereidingen getroffen voor een nieuwe editie van de wedstrijd *Open je eigen boek*. Stichting Lezen heeft aangegeven onder voorwaarden voor een laatste keer aan een nieuwe editie te willen meewerken.

De Jonge Jury

De Jonge Jury is een vaste waarde in de activiteiten van Stichting Lezen. Het project biedt docenten in de onderbouw van het voortgezet onderwijs legio hulpmiddelen om hun literatuuronderwijs op een aantrekkelijke manier inhoud te geven. 9.300 scholieren brachten in 2010 hun stem uit (een record); zo'n 13% van de 67.000 kinderen die kennismaakten met het project.

Maar de *Jonge Jury* is niet alleen een stemcampagne. In 2010 onderzocht Stichting Lezen hoe een project als dit een plaats kan krijgen in opbrengstgericht literatuuronderwijs. Aanleiding daarvoor was de op handen zijnde invoering van de referentieniveaus taal. Het bleek dat de *Jonge Jury* goed past binnen dergelijk onderwijs.

Een uitbreiding van heel andere aard was de *Prijs voor de beste leesomgeving*. Na het wegvallen de *Moods & Bookslounge* in 2009 zocht Stichting Lezen naar een manier om binnen het project aandacht te vragen voor het belang van een goede leesomgeving. De oplossing was deze kleine prijs, die scholen uitdaagt om te vertellen waarom nu juist hun leesomgeving (meestal een leeshoek in de mediatheek) de beste is. Een deskundige jury beoordeelt de inzendingen en belooft de beste leesomgeving met een boekenpakket.

De prijs levert niet alleen een dialoog op met mediatheken en scholen over het belang van de leesomgeving; ook biedt de prijs de mogelijkheid om aandacht te schenken aan de belangrijke positie van de mediathecaris binnen de leesbevordering.

TXT

Ter gelegenheid van de 75ste de Boekenweek 2010 kregen alle vierdeklassers - vmbo, havo en vwo - een bloemlezing over jong zijn cadeau: *TXT - Alles is mogelijk in 16 verhalen*. Het betrof een bliksemactie van CPNB, mogelijk gemaakt met extra financiële ondersteuning van het ministerie van OCW.

Stichting Lezen was nauw betrokken bij het vormgeven van de inhoud van de bundel. Uitgangspunt daarbij was dat jongeren in de vierde klas zeer uiteenlopende leesniveaus hebben, zoals blijkt uit onderzoek van ondermeer Theo Witte. Om daarmee rekening te houden, stelde Stichting Lezen een adviescomité samen van docenten uit alle lagen van het middelbaar onderwijs. Zij leverden een groslijst, waaruit auteur Abdelkader Benali zestien verhalen koos.

Door de goede samenwerking met CPNB ontstond een boek dat binnen de doorgaande leeslijn past. Elke jongere, of hij nu boeken voor jongeren of volwassenen leest, zal in de bundel iets van zijn smaak en niveau kunnen vinden. Bovendien wordt elk verhaal of romanfragment kort ingeleid door Abdelkader Benali, hetgeen een positief effect op de leesattitude kan hebben.

Ook de samenwerking met de bibliotheken juicht Stichting Lezen toe: de scholen moesten de pakketten met boeken immers in de bibliotheken ophalen. Contact tussen school en bibliotheek is cruciaal voor een goed leesklimaat.

De Inktaap

De negende editie van *De Inktaap* bevestigde dat ook dit project een vaste waarde is in de leesbevordering én in de samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen.

De slotdag in Rotterdam bracht weer duizenden scholieren uit Nederland en Vlaanderen op de been. Zij gingen met elkaar, met auteurs en met juryleden van de drie grote literaire prijzen in debat over literatuur en over de belangrijke vraag welk boek nu uiteindelijk het beste was.

Boekenweek lessuggesties en Nederland Leest

Stichting Lezen verzorgt al een aantal jaren lessuggesties bij landelijke campagnes van de CPNB. De lessuggesties bij de Boekenweek kenden in 2010 een interessante uitbreiding. Eén van de vier lessuggesties werd als weblog gepresenteerd. Dit gaf de mogelijkheid de lessuggesties te verrijken met audiovisueel materiaal. Zodoende kregen bijvoorbeeld de filmpjes van *Leesmij!* een plaats in een lessuggestie. De website werd tijdens en vlak na de Boekenweek ruim duizend keer bezocht.

Ook bij de andere samenwerking met Stichting CPNB, *Nederland Leest*, werden de mogelijkheden van het web ten volle benut. Na het succes van de scholierenwebsite in 2009, werd besloten de lessuggesties opnieuw in de vorm van een website aan te bieden. Het bleek een uitstekend medium om de jonge lezers van *De grote zaal* van Jacoba van Velde wegwijs te maken in het boek. Voor de ontwikkeling van deze website werd niet alleen nauw samengewerkt met Stichting CPNB; de uitwerking van het concept was in handen van *De Nieuwe Collectie*.

Leesmij!

In 2010 bood *Leesmij!* een waardevolle versterking aan het project *Kunst van Lezen*, zonder aan eigenheid in te leveren. Bij drie canonvensters werden boekpagina's gemaakt. Maar ook bestaande boekpagina's van *Leesmij!* bleken te kunnen worden ingezet om als illustratie te dienen bij andere vensters. De samenwerking met *Kunst van Lezen* toont aan dat *Leesmij!* niet alleen zelfstandig van grote waarde is (met zo'n 18.000 unieke bezoekers per jaar), maar dat de vele filmpjes op de website een mooie aanvulling kunnen zijn voor andere projecten.

De Grote Jongerenliteratuur Prijs

Op 19 november reikte juryvoorzitter Hedy d'Ancona tijdens *Crossing Border* in Den Haag de eerste *Grote Jongerenliteratuur Prijs* uit. Winnaars waren *Trouw is de andere wang* van Peter Bekkers en *Muleum* van Erlend Loe, vertaald door Femmigje Andersen Sijsma.

De initiatiefnemers (naast Stichting Lezen ook het Nederlands Letterenfonds en Stichting Lezen Vlaanderen) waren enthousiast over het verloop van de campagne. De prijs leverde veel persaandacht op en er waren positieve reacties uit het boekenvak.

Kenniscentrum en onderzoek

Stichting Lezen bevordert de samenhang in het onderzoek naar leesbevordering en literatuureducatie. Dat gebeurt door in te zetten op afstemming en prioritering van onderzoeksvragen, door samenwerking met en tussen onderzoeksinstituten te bevorderen, door promotieonderzoek te stimuleren en door kleinschalig onderzoek te ondersteunen. Daarnaast stelt Stichting Lezen zich ten doel resultaten van onderzoek bekend te maken bij relevante doelgroepen. Ook is er oog voor meer toegepaste vormen van onderzoek, bijvoorbeeld in het kader van marketing en communicatie.

Leerstoel leesgedrag (Dick Schram, VU)

In opdracht van Stichting Lezen bekleedt prof. dr. Dick H. Schram sinds 1998 de bijzondere leerstoel leesgedrag aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. In 2010 is zijn hoogleraarschap met vier jaar verlengd. De leeropdracht omvat: het leesgedrag van jonge (adolescente) allochtone en autochtone lezers, de relatie tussen complexiteit en lezen en de relatie tussen nieuwe media en lezen.

In het kader van deze leeropdracht begeleidde Dick Schram een aantal dissertaties op het gebied van lezen en literatuuronderwijs. Het betreft de volgende thema's:

- ontwikkeling literaire competentie op de basisschool;
- interculturele literatuureducatie;
- lezen en levensbeschouwing;
- omgang met lezen op basisscholen.

Het onderzoek naar lezen en levensbeschouwing is in 2010 afgerond. De promotie van R. Hummel op grond van dit onderzoek, zal in 2011 plaatsvinden.

Het afgelopen jaar heeft Dick Schram oppositie gevoerd bij voor Stichting Lezen zeer relevante promoties: de promotie van Suzanne Mol aan de Universiteit van Leiden over de opbrengsten van vrij lezen en de promotie van Coosje van der Pol over het literair lezen van prentenboeken aan de Universiteit van Tilburg.

Bij NWO is voor het onderdeel culturele dynamiek een subsidieaanvraag gedaan voor een onderzoek naar digitaal lezen. Dit project werd subsidiabel geacht, maar paste niet in de begroting. In 2011 zal deze aanvraag opnieuw worden ingediend.

Dick Schram verzorgt aan de Faculteit der Letteren van de Vrije Universiteit Amsterdam onderwijs over literaire socialisatie en hij begeleidt stages en scripties binnen dit onderwerpsgebied. Tevens werkt hij aan het opzetten van de master Literaire Vorming.

Naast onderzoek naar het effect van interactief voorlezen heeft hij in 2010 het onderzoek naar de stand van zaken van het digitale lezen begeleid.

Dick Schram is zelf onderzoek gestart met als thema vormen en functies van verhalen; ook bereidt hij een overzicht van Duitstalig onderzoek voor. Verder zijn enkele kleinere publicaties in voorbereiding. Ook op andere manieren geeft Dick Schram bekendheid aan het werk van Stichting Lezen. Hij heeft een workshop gegeven op de *Dag van het Literatuuronderwijs*. Het door Stichting Lezen georganiseerde wetenschappelijke congres *Waarom zou je (nu) lezen?* is inhoudelijk mede door hem vormgegeven. Ook gaf hij een presentatie op dit congres. Naar aanleiding van dit congres verschijnt in 2011 een publicatie.

Onderzoek

In 2010 heeft regelmatig overleg plaatsgevonden tussen Stichting Lezen en onderzoekers verbonden aan (Nederlandse) universiteiten. Er zijn mogelijkheden verkend om samen te werken in verschillende onderzoeksprojecten. Stichting Lezen was hierin ook de brug voor onderzoekers onderling. Naast het initiëren van onderzoek ziet Stichting Lezen het als haar taak om resultaten van onderzoek dat door derden wordt uitgevoerd voor een breder publiek beschikbaar te stellen. Conclusies uit wetenschappelijk onderzoek die relevant zijn voor het verbeteren van de leescultuur zijn met hulp van Stichting Lezen gepubliceerd.

Afgeronde onderzoeken in 2010

Digitaal lezen

Het digitale lezen is aan een opmars bezig, getuige de stijgende verkoop van *e-readers* en *e-books*. Ook op internet, via websites als *Google Books*, *Gutenberg Project* en de *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren*, zijn steeds meer literaire teksten digitaal beschikbaar. *Digitaal literair lezen, doen we het al?* een grootschalig, landelijk representatief onderzoek naar het digitale literaire leesgedrag van de Nederlandse bevolking, is een eerste exploratie van de stand van zaken op het gebied van het digitale lezen van romans, korte verhalen en gedichten. Het onderzoek is, in opdracht van Stichting Lezen, in 2010 uitgevoerd door Niels Bakker (Vrije Universiteit), met medewerking van Dick Schram.

(Voor)leesvoorkeuren van kinderen en leerkrachten in het basisonderwijs

Het onderzoek naar de leesvoorkeuren van leerlingen in het basisonderwijs en het voorleesgedrag van hun leerkrachten leverde niet alleen informatie op over (voor)leesvoorkeuren, maar was ook bedoeld als pilot om pabostudenten te betrekken bij onderzoek naar leesgedrag. Waar leesbevordering aan terrein verliest op de pabo, krijgen onderzoeksvaardigheden een prominentere plaats in het curriculum. Door dit onderzoek staat leesbevordering bij de deelnemende pabo's weer op de agenda. In totaal hebben meer dan 200 studenten, 2035 leerlingen en 322 leerkrachten aan dit onderzoek meegewerkt.

Behoeftesonderzoek vmbo-docenten

Met de komst van de projectleider vmbo bij Stichting Lezen en de wens om op een positieve manier aandacht te besteden aan het lezen in het vmbo (als vervolg op de in 2007 uitgeschreven prijsvraag voor 'vmbo-docenten die leesbarrières kunnen slechten'), is onderzocht op welke manier Stichting Lezen een bijdrage kan leveren aan het stimuleren van het lezen en het leesplezier bij leerlingen in het vmbo. Het onderzoek is uitgevoerd door de CED-Groep en Duo Market Research. De resultaten zullen worden gepresenteerd op de middag over lezen in het vmbo in januari 2011.

Het Taalvak Nederlands Onderzocht 2009 – voortgezet onderwijs

In het project *Het Taalonderwijs Nederlands Onderzocht* wordt informatie toegankelijk gemaakt voor mensen die werkzaam zijn in het onderwijs. In dit project werkt Stichting Lezen samen met de Taalunie en het Instituut voor de Lerarenopleiding (Universiteit van Amsterdam). In het afgelopen kalenderjaar is de inventarisatie gemaakt van onderzoeken naar lees- en literatuuronderwijs in het voortgezet onderwijs waarover in 2009 gepubliceerd is. In totaal zijn achttien publicaties (elf over literatuuronderwijs en zeven over leesonderwijs) beschreven en geanalyseerd. Deze analyses zijn openbaar gemaakt via de website van de Taalunie.

Lopend onderzoek

Een vroege start met boeken

In het kader van *Kunst van Lezen* is het leesbevorderingsprogramma *BoekStart* opgezet om ouders van hele jonge kinderen met de bibliotheek, boeken en voorlezen in aanraking te brengen. Hoofddoel van *Een vroege start met boeken* is te testen of het loont om baby's voor te lezen. Er wordt onderzocht of het programma een cyclisch proces in gang zet, waarin de taalontwikkeling van het kind en de omgevingsinput elkaar versterken. Dit onderzoek wordt uitgevoerd aan de Universiteit van Leiden door Heleen van den Berg, onder supervisie van prof. A.G. Bus. Voor dit onderzoek is een aparte subsidie bij het ministerie van OCW aangevraagd en toegekend. Het onderzoek zal medio 2012 worden afgerond.

Voorlezen in gezinnen in Nederland

Er is al veel bekend over de positieve effecten van voorlezen door ouders op de taalvaardigheid en geletterdheid van jonge kinderen. De meeste onderzoeken richten zich op moeders, terwijl er weinig bekend is over vaders (en andere gezinsleden) en voorlezen. Niet bekend is bijvoorbeeld hoe vaak vaders (en andere gezinsleden) voorlezen, of vaders en moeders het voorlezen afwisselen en wie de

boeken kiest. Ook is er weinig bekend over de invloed van ouders en broers en zussen op het leesgedrag van kinderen. Het doel van dit project is een inventarisatie te maken van voorleesgedrag in gezinnen met kinderen tot 12 jaar in Nederland. Het onderzoek wordt uitgevoerd door dr. E. Duursma aan de Rijksuniversiteit Groningen. Resultaten worden medio 2011 verwacht.

Het nut van ondersteunende technologie in AVI-boekjes

Stichting Lezen heeft financieel bijgedragen aan de ontwikkeling van elektronische AVI-boeken voor beginnende lezers met aanvullende informatiebronnen. Op dit moment is nog niet duidelijk wat de effecten van deze toevoegingen zijn op beginnende lezers. Dit project, uitgevoerd door de Universiteit van Leiden, onder aanvoering van prof. A.G. Bus, onderzoekt in hoeverre dit soort aanvullende bronnen in de schooltv-serie beginnende lezers ondersteunen. Onderzoeksresultaten worden in de loop van 2011 verwacht.

Effectonderzoek Interactief voorlezen in het vmbo

In 2010 is samen met het APS de methodiek *Interactief voorlezen* ontwikkeld en werd een pilot uitgevoerd op drie vmbo scholen. Studenten van verschillende opleidingen van de Vrije Universiteit hebben, onder leiding van prof. D. Schram in nauwe samenwerking met Stichting Lezen, de effectiviteit van deze methodiek onderzocht. Het onderzoek heeft geleid tot aanbevelingen voor de praktijk. Deze resultaten worden gepresenteerd op de middag over lezen in het vmbo in januari 2011. Een schriftelijk verslag van dit onderzoek wordt in het voorjaar van 2011 aangeboden aan Stichting Lezen en het APS. In 2011 zal de samenwerking worden geëvalueerd.

Leesprocessen van vmbo-leerlingen

In 2009 is de Universiteit Utrecht onder leiding van Ted Sanders begonnen met een langlopend onderzoek naar het leesproces van vmbo-leerlingen. Er wordt hierbij een vergelijking gemaakt tussen het lezen van fictieve en literaire teksten enerzijds en zakelijke leerteksten anderzijds. Lezers van diverse vmbo-niveaus worden daarbij vergeleken met lezers op de havo, om zo verschillen in leesstrategieën te achterhalen. Dit jaar heeft het onderzoeksproject vertraging opgelopen door personele wisselingen. De resultaten, vertaald in adviezen voor een leesstrategietraining voor vmbo'ers en tekstadviezen aan de onderwijs- en uitgeverwereld, zullen in 2013 beschikbaar komen.

Publicaties

Onderzoekspublicaties in de Stichting Lezen-reeks

Kennis van literaire conventies bij kinderen in de basisschoolleeftijd

Een belangrijk onderdeel van literaire competentie is kennis van literaire conventies. Literaire competentie was lang alleen het domein van het voortgezet onderwijs. Vanuit onze visie van de doorgaande leeslijn is het belangrijk om kinderen in het basisonderwijs al vertrouwd te maken met verschillende literaire conventies. Karen Ghonem-Woets heeft, in opdracht van Stichting Lezen, met medewerking van prof. H. van Lierop, een inventarisatie gemaakt van Engelstalig onderzoek naar literaire competentie van leerlingen van 4 tot 12 jaar. Het onderzoek is uitgevoerd in 2009. De verslaglegging heeft plaatsgevonden in 2010.

Mijn leukste, spannendste, coolste, vetste...boek!

De resultaten van het onderzoek naar (voor)leesvoorkeuren van leerlingen en leerkrachten in het basisonderwijs zijn in 2010 vastgelegd door Tiny la Roi, met medewerking van de Universiteit van Tilburg.

Er was eens...

Er was eens... is de titel van het onderzoek van Maartje van Berge naar de veronderstelde leesbevorderende werking van het vertellen van verhalen aan en door kinderen. Deze masterthesis Toegepaste Literatuurwetenschap is geschreven na een stage bij Stichting Lezen.

Digitaal literair lezen – doen we al?

Dit onderzoeksrapport is een eerste inventarisatie van het digitale literaire leesgedrag onder de Nederlandse bevolking. Dit onderzoek is uitgevoerd door Niels Bakker, Vrije Universiteit Amsterdam, onder begeleiding van prof. dr. D. Schram.

On reading in the digital age

De scriptie van Elli Bleeker, *On reading in the digital age*, gaat over de discussie omtrent digitaal lezen. Voor deze scriptie heeft zij de Stichting Lezen Scriptieprijs 2010 gekregen.

Wie niet lezen wil moet schrijven

Elma Lammers heeft met deze scriptie over de invloed van literatuureducatie op literaire vaardigheden en literaire receptie een eervolle vermelding gekregen bij de Stichting Lezen Scriptieprijs 2010.

Onderzoekspublicaties in de Eburon-reeks

Prentenboeken lezen als literatuur

Coosje van der Pol is dit jaar aan de Universiteit van Tilburg gepromoveerd op het lezen van prentenboeken als literatuur. Hiervoor heeft zij een structuralistische benadering van het concept “literaire competentie” voor kleuters uitgewerkt. Met dit onderzoek is de basis gelegd voor het onderdeel literaire competentie van de doorgaande leeslijn. Een hiaat in de doorgaande leeslijn is hiermee uitgewerkt.

Kenniscentrum

Caleidoscoop

Stichting Lezen houdt een database bij met korte beschrijvingen van afgerond en lopend onderzoek op het gebied van lezen en leesbevordering. In 2010 is deze database *Caleidoscoop* opgeschoond. Universiteiten zijn gevraagd naar huidige onderzoekswerkzaamheden. Van relevante onderzoeken wordt melding gemaakt in de *Caleidoscoop*. In 2011 zal de *Caleidoscoop* verder aangevuld worden.

Brochures

In 2010 zijn de voorbereidingen getroffen voor een nieuwe reeks uitgaven waarin relevante onderzoeksresultaten toegankelijk worden gepresenteerd voor intermediairs als ouders, leerkrachten en bibliothecarissen.

Kinderboekengids

Stichting Lezen geeft via de *Kinderboekengids*, uitgegeven door CPNB, bekendheid aan twee belangrijke activiteiten rond kinderboeken: *De Nationale Voorleesdagen* en *De Nationale Voorleeswedstrijd*. De *Kinderboekengids* is in 2010 in een oplage van 84.000 verzonden naar alle basisscholen en kinderdagverblijven in Nederland.

Literatuur in de klas

Voor het voortgezet onderwijs is in 2010 weer de brochure *Literatuur in de klas* samengesteld. Alle docenten Nederlands ontvingen de brochure. Hierin zijn alle landelijke leesbevorderingsprojecten van culturele instellingen en van Stichting Lezen voor het voortgezet onderwijs op een rij gezet. Doel van de brochure is docenten te informeren over de projecten en hen tot deelname te bewegen.

Tijdschrift Lezen

In 2010 beleefde het tijdschrift *Lezen* de vijfde jaargang. Het tijdschrift heeft inmiddels een vaste plaats verworven bij de doelgroep. De oplage bedraagt 15.800, 20% hoger dan in 2009. In *Lezen* komt de doorgaande leeslijn tot uitdrukking door voor alle leeftijdsgroepen en onderwijsniveaus aandacht te

besteden aan literatuureducatie en leesbevordering. Daarnaast laat het blad lezers kennismaken met de rijke en gevarieerde wereld van de literatuur.

Lezen besteedde ondermeer aandacht aan de bijbelillustraties van Bas Bouman bij het werk van Karel Eykman, die in kasteel Doorwerth te bezichtigen waren. Ook het jubileum van *Doe Maar Dicht Maar*, de poëziewedstrijd voor jonge dichters, kreeg aandacht: de inmiddels professionele dichters Perquin en Geertsma, die ooit debuteerden in de jaarlijkse dichtbundel van *Doe Maar Dicht Maar*, blikten terug. De digitalisering, die prentenboeken letterlijk tot leven brengt, werd besproken, evenals de jeugdroman die Rindert Kromhout schreef over de *Bloomsbury Group*. Volop aandacht was er ook, in het kader van de Kinderboekenweek, voor Nederlandse kinderboekenillustratoren. En voor de opkomst van de *graphic novel*. Ook verschenen bijdragen over het nieuwe Kinderboekenmuseum, literaire competentie bij kleuters en leesvoorkeuren in het basisonderwijs, en nieuwe leesbevorderingsinitiatieven.

Website

In 2010 werd de website van Stichting Lezen door ruim 125.000 mensen bezocht.

Leesplan.nl

In 2009 is een begin gemaakt met het opzetten van een digitale doorgaande leeslijn. De definitieve website is *Leesplan.nl* geworden. Dit is een praktisch hulpmiddel voor professionals in de kinderopvang, het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het bibliotheekwerk voor het samenstellen van een (voor)leesplan. In een leesplan is een aanpak beschreven voor systematische en structurele leesbevordering op een school of kinderopvanginstelling. Onder leesbevordering wordt hier verstaan: werken aan (beginnende) literaire competentie en leesmotivatie. Inzichten uit wetenschappelijk onderzoek zijn gebruikt voor het samenstellen van doelen voor de verschillende componenten van leesbevordering.

De website bevat een checklist waarop scholen kunnen invullen wat er al per leeftijdsgroep aan leesbevordering wordt gedaan. (Voor)leescoördinatoren en docenten Nederlands krijgen door het invullen van deze checklist zicht op mogelijkheden voor het verder uitwerken van het eigen leesplan. In samenwerking met de bibliotheek kunnen zij werken aan de basisvoorwaarden en in een databank kunnen zij zoeken naar projecten die eventuele hiaten kunnen opvullen. In de databank staan meer dan 150 leesbevorderingsprojecten opgenomen hierin is nauw samengewerkt met Leesplein.nl. Voor al deze projecten is aangegeven aan welke doelen voor leesbevordering wordt gewerkt. Deze leesbevorderingsdoelen zijn door Stichting Leerplan Ontwikkeling en het Expertisecentrum Nederlands gekoppeld aan opvoedings- en onderwijsdoelen.

Nieuwsbrief

In 2010 zijn drie reguliere digitale nieuwsbrieven verstuurd en daarnaast nog een aantal extra nieuwsbrieven in verband met de Grote Jongerenliteratuur Prijs en het symposium *Waarom zou je (nu) lezen?*, alsmede diverse persberichten.

Calendarium

Jaarlijks stelt Stichting Lezen het *Calendarium* samen: een overzicht van activiteiten, prijzen, symposia, materialen, websites en andere initiatieven op het gebied van leesbevordering. Het *Calendarium* is gratis en wordt verspreid onder scholen, gemeenten, bibliotheken, boekhandels en andere organisaties die zich bezighouden met leesbevordering. De totale oplage in 2010 bedroeg 13.000. Het *Calendarium* is ook te raadplegen op *lezen.nl*

Stichting Lezen in de pers

De algemene pers bericht geregeld over de activiteiten van Stichting Lezen. Niet alleen grote evenementen als *De Nationale Voorleesdagen*, *De Jonge Jury* en *De Nationale Voorleeswedstrijd* trekken veel aandacht. Journalisten benaderen Stichting Lezen ook geregeld voor achtergrondvragen, voor feitelijke informatie en voor commentaar op nieuwe ontwikkelingen en actuele kwesties. Stichting Lezen is inmiddels een vanzelfsprekend startpunt voor informatie over lezen en leesbevordering. Pers- en nieuwsberichten worden vaak overgenomen, zeker in de vakpers.

Directeur Gerlien van Dalen brengt het werk en de doelstellingen van Stichting Lezen geregeld over het voetlicht. In het verslagjaar is dat terug te lezen in meer gespecialiseerde media als *Leesgoed*, *Bibliotheekblad*, *Boekblad* en *Boekenpost*, maar ook in meer algemene media, onder andere in: *de Volkskrant* en *het Nederlands Dagblad*. Daarnaast was Gerlien van Dalen studiegast in de televisieprogramma's *Goedemorgen Nederland* en *Helder*. Ook onderzoeksresultaten leiden geregeld tot publiciteit. In 2010 was het proefschrift van Coosje van der Pol over de betekenis van het voorlezen van prentenboeken voor de literaire competentie van kleuters een goed voorbeeld. Nieuwe initiatieven van Stichting Lezen, zoals de *Grote Jongerenliteratuur Prijs*, blijken nieuwswaardig, zonder dat langer bestaande projecten en activiteiten uit beeld verdwijnen. Een goed voorbeeld van dit laatste is *De Jonge Jury*, die tot vele tientallen publicaties in kranten en tijdschriften en op websites heeft geleid.

Conferenties, symposia en beurzen

Lezen Centraal

Onder de titel *Lezen aan de basis* besteedde Lezen Centraal, de jaarlijkse conferentie van Stichting Lezen, aandacht aan leesmotivatie en literaire competentie in het basisonderwijs. Een belangrijk onderwerp, aangezien de leeservaringen van kinderen in de basisschoolleeftijd van grote invloed zijn op de vraag of zij op latere leeftijd boekenliefhebbers worden of juist niet. Het congres vond plaats op 23 maart in de Reehorst in Ede en was met ruim 200 deelnemers tot de laatste plaats bezet. De deelnemers waardeerden het symposium op een schaal van vijf met 4,1. De Britse auteur Aiden Chambers kreeg voor zijn inspirerende en eigenzinnige bijdrage de hoogste waardering, maar nagenoeg alle presentaties werden met een zeer ruime voldoende beoordeeld. Deze gegevens blijken uit de door CPS uitgevoerde evaluatie.

Waarom zou je (nu) lezen?

Op 4 en 5 november vond in Studio 4 op het Mediapark in Hilversum het wetenschappelijke symposium *Waarom zou je (nu) lezen?* plaats. Op het symposium werden de feiten en inzichten besproken die de wetenschap te bieden heeft. Aloude vragen (Hoe weten we zo zeker dat lezen belangrijk is?), nog niet beantwoorde vragen (Wat is de betekenis van digitale media?) en opnieuw opgeworpen vragen (Wat hebben oudere teksten hedendaagse lezers te bieden?) kwamen aan de orde op het symposium. Als keynotesprekers traden publicist Bas Heijne en hoogleraar Ronald Soetaert van de Universiteit Gent op. In de discussie was er volop gelegenheid te bespreken hoe nieuwe inzichten en perspectieven kunnen worden omgezet naar adequate interventies.

Scriptieprijs

Tijdens het symposium *Waarom zou je (nu) lezen?* is de Vlaams-Nederlandse *Stichting Lezen Scriptieprijs* uitgereikt. Deze prijs, bedoeld voor de beste afstudeerscriptie over lezen, werd gewonnen door Elli Bleeker voor het verslag van haar onderzoek naar de aard van het lezen in een gedigitaliseerde wereld. De jury noemde haar historische invalshoek 'verhelderend'. Het aantal inzendingen voor de prijs was achttien, een verdubbeling ten opzichte van 2009.

Het Schoolvak Nederlands

In 2010 werd voor de 24ste keer de conferentie Het Schoolvak Nederlands georganiseerd. De conferentie vond dit jaar plaats aan de hogeschool in Gent. Stichting Lezen heeft samen met een Vlaamse collega vorm gegeven aan het onderdeel literatuur. Niels Bakker heeft zijn onderzoek naar de stand van het digitaal lezen gepresenteerd (zie afgeronde onderzoeken in 2010). Tevens heeft Martijn Koek een presentatie gegeven over het gebruiken van een literaire mindmap in het literatuuronderwijs. Tenslotte hebben Marlies Schouwstra en Annemarie Terhell een presentatie gegeven over jongerenliteratuur.

IGEL

Het Internationaal Gezelschap voor Empirische Literatuurwetenschap organiseert tweejaarlijks een meerdaagse conferentie. In 2010 werd deze conferentie in samenwerking met de Universiteit Utrecht in Nederland gehouden. Het centrale thema was valorisatie. Het vertalen van onderzoeksgegevens naar de dagelijkse praktijk van het lezen stond hierbij centraal. Stichting Lezen is inhoudelijk en financieel bij de organisatie betrokken geweest. Een verslag van de conferentie is op de website geplaatst.

Manuscripta

In het eerste weekend van september vindt Manuscripta, de traditionele opening van het literaire seizoen plaats. Voor Stichting Lezen is dit een goede gelegenheid om de activiteiten onder de aandacht te brengen. In 2010 was er speciale aandacht voor de eerste resultaten van *BoekStart*, werd de longlist voor de *Grote Jongerenliteratuur Prijs* gepresenteerd en werd de leerlingenwebsite bij *De grote zaal* van Jacoba van Velde (het centrale boek in de campagne Nederland Leest) gelanceerd.

Kunst van Lezen 2010

Inleiding

Begin 2008 benoemde toenmalig minister Plasterk in het kader van *Kunst van Lezen* drie programmalijnen en een ondersteunende programmalijn:

- proef met *BoekStart* in Nederland;
- bibliotheek biedt dienstverleningspakket aan binnen taalachterstandscholen;
- kennismaking cultuurhistorische canon door middel van jeugdboeken;
- landelijk dekkende voorziening van leesbevorderingsnetwerken.

Het leidende principe bij deze programmalijnen is dat leesbevordering het meest effectief is bij een doorlopend aanbod van ondersteunende en bij het taalonderwijs aansluitende activiteiten volgens het principe van de doorgaande leeslijn. Daarbij kan het leesbevorderingsbeleid het best vormgegeven worden in structurele en inhoudelijke samenwerking met belangrijke instanties zoals overheden, vakinstellingen, consultatiebureaus en onderwijsinstellingen. Ten slotte is het plezier in het lezen, bij voorkeur van cultureel waardevolle teksten, een belangrijk vertrekpunt bij de programmalijnen.

Bij de uitvoering van het programma *Kunst van Lezen* werken Stichting Lezen en het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB) nauw samen op beleidsmatig en operationeel terrein. Bij de uitvoering is een belangrijke coördinerende rol (richting basisbibliotheken) weggelegd voor de Provinciale Service Organisaties (PSO's).

Algemeen

In 2010 is veel aandacht uitgegaan naar effectieve communicatie van *Kunst van Lezen* op verschillende niveaus. Zowel de interne communicatie naar bibliotheken als de externe communicatie naar pers, onderwijs, kinderopvang en consultatiebureau werden geïntensiveerd. De cultuurhistorische canon en *BoekStart* hebben door deze inspanningen in 2010 veel bekendheid verworven. Tevens is de centrale site kunstvanlezen.nl vernieuwd waarbij alle relevante documenten rond *Kunst van Lezen* zijn opgenomen op de vernieuwde site van het sectorinstituut siob.nl.

BoekStart

In 2010 werd *BoekStart voor baby's* landelijk uitgerold. Het programma is dankzij de strakke centrale aansturing succesvol gebleken bij alle participerende bibliotheken. Cruciaal daarbij is de coördinerende rol van PSO's en de G4 bibliotheken. Op basis van de resultaten in Brabant en andere provincies hebben SIOB en Stichting Lezen een *basisdocument BoekStart* opgesteld dat vergezeld gaat van een standaard projectplan en een begrotingsformulier. Bibliotheken vullen dit digitaal in waarna PSO's het voorleggen aan de projectleiding die de toekenningen verzorgt. In 2010 heeft deze aanpak ertoe geleid dat 110 basisbibliotheken (70%) in minimaal één vestiging zijn begonnen met *BoekStart*. Eind 2010 stond de teller op 400 vestigingen die *BoekStart* aanbieden aan ouders van pasgeborenen. Uit de evaluaties blijkt dat de doorgaande leeslijn voor de allerjongsten een stevig profiel heeft gekregen met *BoekStart* voor baby's. Vestigingen worden opgefrist met een op baby's gerichte aankleding en collectie. Een nieuwe doelgroep bezoekt de bibliotheek, niet alleen worden baby's massaal lid maar ook worden oudere broertjes en zusjes ingeschreven. Veel ouders zijn verrast over het aanbod en de dienstverlening van bibliotheken. *BoekStart* biedt dus ook in marketingopzicht kansen aan bibliotheken om zich te profileren richting klanten. Banden met gemeenten en consultatiebureaus worden verstevigd, het koffertje met boekjes als concreet product is aantrekkelijk voor partijen en werkt motiverend. De lokale en landelijke pers besteden steeds meer aandacht aan *BoekStart* dat stelselmatig aanwezig is op manifestaties als Manuscripta, de Negenmaanden beurs, het Kinderopvangcongres en de Jonge Gezinnen Beurs. De website boekstart.nl is in 2010 vernieuwd. In 2010 zijn twee bijeenkomsten met coördinerende PSO's en G4-bibliotheken georganiseerd.

Bibliotheek op de Basisschool

In juni 2010 stopte het programma taalpilots waar *Kunst van Lezen* bij aansloot door het vestigen van volwaardige bibliotheken binnen basisscholen met een taalachterstand. In dezelfde maand rondde de eerste tranche van zeven basisbibliotheken de proeven af met de intensieve aanpak op dertig scholen. De tweede tranche van vijf basisbibliotheken ging het tweede schooljaar in met het ondersteunen van nog eens dertig scholen. Om het programma te blijven uitvoeren is besloten dat het vervolg in het najaar van 2010 werd voortgezet onder de noemer *Kunst van Lezen – Bibliotheek op de Basisschool*. Bij deze derde tranche zijn 72 scholen, 23 basisbibliotheken en 5 PSO's betrokken. De nadruk ligt op invoering van het programma bij kansrijke basisbibliotheken en scholen. Verder worden de nieuwe proeven uitgevoerd onder leiding van PSO's zodat de regionale betrokkenheid wordt vergroot. *Kunst van Lezen* financiert bij deze derde tranche zowel de PSO's als de basisbibliotheken die het geld besteden op de geselecteerde basisscholen. In alle tranches zijn de bibliotheken direct aanwezig op de scholen met een aantrekkelijk gepresenteerde actuele collectie om leerlingen uit te dagen zelf meer met plezier te lezen om zodoende taalachterstanden te voorkomen c.q. te verkleinen. Naast de collectie geeft de bibliotheek personele ondersteuning aan de betreffende scholen om een actieve bijdrage te leveren aan een positief leesklimaat. Het meten van resultaten die het positieve effect van deze aanpak aantonen is belangrijk. Op 14 september werd door *Kunst van Lezen* een goedbezocht symposium georganiseerd voor alle betrokken basisbibliotheken en PSO's.

Gerichte aandacht voor de startsituatie op een school is van belang bij *Bibliotheek op de Basisschool*. Bibliotheek en school zullen eerst gezamenlijk een goed doordacht plan van aanpak opstellen alvorens over te gaan tot uitvoering. Om borging in beleid van bibliotheek en basisschool te verankeren is door onderzoeksbureau Oberon een invoeringsmodel voor bibliotheken op basisscholen opgesteld onder de titel *Naar een schoolbibliotheek nieuwe stijl*. Vanuit dit gegeven is in 2010 veel aandacht besteed aan de strategische betrokkenheid van directie en MT bij het programma. *Kunst van Lezen* kijkt daarbij nadrukkelijk naar de introductie van *SchoolBIEB* in Den Bosch. Door intensieve samenwerking tussen gemeente, bovenschoolse besturen en bibliotheek zullen in deze stad op alle 50 basisscholen volwaardige schoolbibliotheken verrijzen onder leiding van de bibliotheek. Op de Bibliotheek Tweedaagse in december 2010 werd een hooggewaardeerde sessie door *Kunst van Lezen* en Den Bosch georganiseerd om de intensieve aanpak bij bibliotheekdirecties onder de aandacht te brengen. *Kunst van Lezen* heeft besloten de Bossche aanpak door onderzoeksbureau Oberon te laten vastleggen in een brochure waar de hele bibliotheeksector van kan profiteren.

Bij alle proeven bleek dat adequate scholing van bibliotheekpersoneel belangrijk is voor een succesvolle uitvoering. Nadat in 2009 al een mbo+ module was ontwikkeld en uitgevoerd door ROC Midden Nederland is in het najaar van 2010 ook gestart met een cursus op hbo-niveau. Bij deze cursus lag de nadruk op het trainen van educatief specialisten die het programma daadkrachtig en enthousiast dienen te introduceren bij het onderwijs. Naast het trainen van bibliotheekpersoneel is het trainen van leerkrachten tot leescoördinatoren van groot belang voor het succesvol uitvoeren van het programma. Jos Walta, de grondlegger van de cursus *Open Boek* heeft diverse *train de trainercursussen* verzorgd zodat de cursus regionaal gegeven kan worden door betrokken bibliotheekpersoneel van PSO's en basisbibliotheken. Stichting Lezen heeft deze cursus laten herzien. *Kunst van Lezen* heeft de *train de trainer cursus* aan bibliothecarissen en leesbevorderingsexperts gefinancierd. Vanaf 2010 worden leescoördinatoren getraind door de lokale bibliotheek of de Provinciale Service Organisaties van bibliotheken (PSO's).

Tenslotte wordt binnen Bibliotheek.nl en SIOB bekeken hoe de vier diverse onderwijsinitiatieven vanuit de bibliotheek gestroomlijnd kunnen worden in 2011 zodat tot een meer eenduidig landelijk educatief aanbod onder de noemer *Bibliotheek op school* kan worden gekomen.

Cultuurhistorische canon

De cultuurhistorische canon wordt ontsloten via de website entoen.nu. Op deze website staan dankzij de inzet van *Kunst van Lezen* circa 350 jeugdboekentitels die de vensters verdiepen. Deze jeugdboekentitels zijn gekoppeld aan leesplein.nl, de website van bibliotheek.nl over boeken en lezen voor kinderen en jongeren. Op deze manier weten kinderen en hun leerkrachten direct welke boeken (en auteurs) schuil gaan achter de genoemde titels.

In mei 2010 werd in het Archeon de goedbezochte finale gehouden van *De Nieuwe Schoolstrijd* als losstaand onderdeel van *De Nationale Voorleeswedstrijd* voor kinderen. Bij deze nationale voorleeswedstrijd voor docenten in het basisonderwijs streden uiteindelijk zeven meesters en juffen om de prijs. Alle leerkrachten lazen boeken die geselecteerd werden bij de Canonvensters. Juf Debby Haring van basisschool Andreashof uit Kwintshul won door aanstekelijk voor te lezen uit *Pluk van de Petteflet* van Annie M.G. Schmidt.

Vanwege het opnemen van de Canon in de kerndoelen van het primair onderwijs heeft *Kunst van Lezen* in het najaar van 2010 ingezet op het goed onder de aandacht brengen van de Canon-boeken bij het onderwijs. Alle bibliotheken hebben in september 2010 de prachtige brochure *Geschiedenis in een Boekenkast* ontvangen die ze ruim hebben uitgedeeld bij het onderwijs in hun omgeving. De brochure werd vergezeld door een titellijst met alle 350 titels en een toolkit met lesbrieven voor het onderwijs. Om de brochure met vijftig toonaangevende titels ook in de bibliotheek te ondersteunen werden stickers voor op de boeken en een banier voor in de bibliotheek geproduceerd. Om de bibliotheken de gelegenheid te geven de brochurecollectie als themacollectie te lenen aan het onderwijs heeft *Kunst van Lezen* via NBD/Biblion 110 collecties geleverd aan PSO's en G4-bibliotheken.

Kunst van Lezen heeft door schoolbieb.nl dossiers laten maken voor diverse groepen uit de bovenbouw van de basisschool en onderbouw van het voortgezet onderwijs. Hiermee kunnen docenten de canonlessen verdiepen. In samenwerking met Stichting Entoen.nu is het initiatief genomen om in 2010 en 2011 te komen tot een nieuwe Canonkaravaan door Nederland. Bibliotheken en erfgoedinstellingen slaan de handen ineen om het onderwijs een interessante middag en avond te bieden rond de Canon. In november 2010 werd Flevoland aangedaan. In 2011 volgen nog zes regionale bijeenkomsten.

Leesbevorderingsnetwerken

Lokale en bovenlokale leesbevorderingsnetwerken zijn cruciaal voor bibliotheken om een toonaangevende rol te spelen in het gemeentelijk beleid rond leesbevordering. *Kunst van Lezen* onderscheidt drie niveaus van leesbevorderingsnetwerken: strategisch, beleidsmatig en uitvoerend.

De strategische laag wordt vanuit de bibliotheek aangevoerd door de directie of een lid van het MT. In deze laag ontmoet men andere directeuren, bestuursvoorzitters, politieke vertegenwoordigers en gemeente-ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor het onderwijsbeleid binnen een gemeente. In de praktijk zal dit vaak als LEA-overleg (Lokale Educatie Agenda) bekend staan. Om de bibliotheek beter te laten aansluiten bij de LEA heeft *Kunst van Lezen* eind 2010 aan Oberon (tevens vanuit OCW betrokken bij de LEA) opdracht gegeven te inventariseren welke plek de bibliotheek op dit moment heeft en na te gaan hoe de bibliotheek en meer in het bijzonder leesbevordering vanuit de bibliotheek als verrijkingsthema op de agenda een meer permanente plek kan innemen.

Begin 2010 zijn in de provincies Zeeland, Noord-Brabant, Limburg en Flevoland proeven gestart met het opzetten van leesbevorderingsnetwerken vanuit een tiental basisbibliotheken. De proeven werden gecoördineerd vanuit *Kunst van Lezen* en de PSO's in deze provincies. In het voorjaar van 2011 zullen de resultaten bekend zijn. Dan zal tevens een brochure verschijnen over modellen voor het succesvol opzetten van netwerken in een lokale en bovenlokale omgeving. Aan de hand van de brochure zullen proeven in andere provincies opgezet gaan worden om zodoende te toetsen of de opgeleverde modellen effectief zijn.

Organisatie en financieel beleid

De druk op de werkzaamheden van het bureau van Stichting Lezen nam aanzienlijk toe door de vele nieuwe activiteiten en projecten die in 2010 ontwikkeld werden of tot stand kwamen, zoals de grotere nadruk op onderzoek en de verspreiding van onderzoeksresultaten, versterkte aandacht voor lezen op het vmbo en de succesvolle uitwerking van het programma *Kunst van Lezen*. In 2010 zijn maatregelen genomen om deze consequenties te kunnen opvangen. Met het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken zijn in 2010 goede afspraken gemaakt over een evenwichtiger verdeling van menskracht voor *Kunst van Lezen* vanuit beide organisaties. Eind 2010 is mevrouw Alexander als uitzendkracht het team van *Kunst van Lezen* komen versterken.

Per september 2010 is de heer Van Duijvenboden in dienst getreden als projectleider vmbo en pabo. Per december is de heer Bakker aangesteld als tijdelijke medewerker Lezen.nu.

Financiën

Stichting Lezen heeft de directe verantwoordelijkheid voor de besteding van het door de rijksoverheid beschikbaar gestelde budget voor leesbevordering (in 2010: € 2.270.809).

Daarvan is € 1.870.812 bestemd voor projectbijdragen en € 399.997 voor de beheerslasten.

Toekenningen van projectbijdragen zijn gebaseerd op het Meerjarenbeleidsplan 2009-2012, *Van Rupsje Nooitgenoeg tot Hoffman's Honger: een leven lang leeslust*.

Projectbijdragen worden getoetst aan de daartoe opgestelde criteria. Het projectenoverleg, bestaande uit de portefeuillehouders en de directeur, brengt advies uit over voorliggende projectvoorstellen, veelal na voorafgaand overleg met betrokkenen en externe deskundigen. Uiteindelijk neemt de directeur een beslissing over de toekenning van middelen aan projecten. De directeur is daartoe door het bestuur gemandateerd.

Na afloop van een project vindt afrekening plaats. Voor bijdragen boven de € 75.000,- wordt een accountantsverklaring bij afrekening verlangd. Wordt er meer uitgegeven dan er is toegekend dan komt de overschrijding ten laste van de ontvanger van de bijdrage. Wordt er minder uitgegeven dan begroot dan wordt er naar rato van de inkomsten en uitgaven (begroting – financieel verslag) afgerekend.

Projecten die Stichting Lezen zelf uitvoert worden in de jaarrekening verantwoord. De overschotten en tekorten op de eigen projecten worden na afloop van de projecten aan het resultaat toegevoegd, c.q. onttrokken.

Naast het reguliere budget heeft Stichting Lezen de verantwoordelijkheid voor het financiële beheer van het project *Kunst van Lezen*. In 2010 is een bedrag beschikbaar gesteld van € 2.900.000. Samen met een overschot uit 2009 was in totaal beschikbaar voor 2010 € 3.126.000.

De administratieve procedures en het financiële beheer van *Kunst van Lezen* vinden plaats naar voorbeeld van de bij Stichting Lezen gebruikelijke werkwijze.

Bestuur

Stichting Lezen functioneerde in 2010 in de geest van de Code Cultural Governance. Het bestuur is in 2010 vier maal in reguliere bestuursvergadering bij elkaar geweest. Alle voor de continuïteit van het werk van Stichting Lezen belangrijke ontwikkelingen en stukken zijn in deze vergaderingen besproken. Daarnaast vond op diverse punten bilateraal overleg plaats. Belangrijke items waren onder andere de uitwerking van het programma *Kunst van Lezen* en de ontvlechting van de VOB. Naast deze bestuursvergaderingen is in juni een brainstormsessie georganiseerd, waarbij naast de leden van het bestuur ook enkele inhoudelijke medewerkers van het bureau aanwezig waren. In juni 2010 is tevens een ‘founding father-bijeenkomst’ georganiseerd.

Samenstelling van het bestuur

In 2010 nam de heer Geljon afscheid van het bestuur. De heer Geljon is ruim 10 jaar bestuurslid geweest en heeft in die jaren veel voor de leesbevordering en voor Stichting Lezen betekend.

De samenstelling van het bestuur was per 31 december 2010 als volgt:

Dhr. E.H. Schuyer, voormalig voorzitter van de Raad van Bestuur ziekenhuis Delta, voorzitter

Dhr. C.G.J. Nagtegaal, adviseur en interim-manager Xiane BV, penningmeester

Mw. prof.dr. F.J.M. de Feijter, hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde Universiteit Nijmegen, secretaris

Dhr. T.R.S. Al, senior adviseur onderwijs bij Bestuur en Management Consultant (BMC), Amersfoort

Mw. P. Loerts, directeur operatie en innovatie WPG Uitgevers

Mw. C.A. Spierenburg, projectleider crossmediale kinderconcepten en media-educatie Nederlandse Publieke Omroep

Samenstelling van het bureau

In de personele bezetting van het bureau hebben zich enkele wijzigingen voorgedaan. Peter van Duijvenboden is in september bij Stichting Lezen begonnen als projectleider vmbo en pabo.

In het jaar 2010 waren er geen stagiaires actief.

Samenstelling van het bureau per 31 december 2010

Gerlien van Dalen, directeur

Daan Beeke, projectleider voortgezet onderwijs (havo/vwo)

Tike de Boer, websites en bestuurssecretariaat

Marijke Bos, projectleider voor- en vroegschoolse periode

Peter van Duijvenboden, projectleider vmbo en pabo

Bregje Felder, secretariaat en projectadministratie

Adriaan Langendonk, coördinator *Kunst van Lezen*, zowel werkzaam voor Stichting Lezen als het SIOB

Agnes van Montfoort, projectleider primair onderwijs

Hans Rigter, administrateur

Christiaan van Willenswaard, seniorprojectleider voortgezet onderwijs (vmbo) en volwassenen

Roos Wolters, beleidsmedewerker wetenschappelijk onderzoek

Desirée van der Zander, communicatie en pr

Prof. Dr. D.H. Schram, bijzonder hoogleraar Leesgedrag